

יסודות

גיליון 3 | תשפ"ב, 2022

גיליון מאסף

יסודות

כתב העת של המחלקה להיסטוריה בצה"ל
גיליון 3 | תשפ"ב, 2022
גיליון מאסף

מינהל הביטחון
ההגנה לאגוד

המחלקה להיסטוריה

YESODOT

The Journal of the IDF's History Department

Vol. 3 | September 2022

Editors: Eli Michelson, Sam Bronfeld, Yogev Elbaz

עורכים: אלי מיכלסון, שאול ברונפלד, יוגב אלבז

ועדה אקדמית: פרופ' אלון פלד (יו"ר), פרופ' אלון קדיש, פרופ' יגאל שפי,
פרופ' עוזי בן-שלום, ד"ר טל טובי, ד"ר ברק בוקס

עריכה לשונית: ספי שפר

עיצוב גרפי: אסף בארי

הפקה והוצאה לאור: משרד הביטחון - ההוצאה לאור

הודפס בישראל, אלול ה'תשפ"ב, ספטמבר 2022

תמונת כריכה: חיילי חטיבה שמונה, מלחמת העצמאות.

צילום: זולטן קלוגר; באדיבות אוסף התצלומים הלאומי

כל התמונות בספר לקוחות ממאגר התמונות של דובר צה"ל, למעט התמונות שצוין לגביהן אחרת.

ISSN 2790-5659, e-ISSN 2790-5667

© כל הזכויות שמורות למדינת ישראל - משרד הביטחון - אמ"ץ - חטיבת תוה"ד - המחלקה להיסטוריה.
בכל שימוש שיעשה מהמתפרסם בספר זה, יש לציין את המקור. אין לעשות בו כל שימוש מסחרי.

Copyright by MOD - IDF

הספר יצא לאור באמצעות משרד הביטחון - ההוצאה לאור, ישראל, 2022.

הקדמה

"סבור אתה, כי מפני שהעבר כבר התרחש הריהו גמור ואינו ניתן לשינוי? לא ולא. העבר עוטה על עצמו גלימה התפורה משיפעת פיסות רבות-צבעים. כל אימת שאנו מתבוננים בו נראה את גלימתו כבעלת גוון אחר."

מילאן קונדרה¹

כתב העת 'יסודות' הוא שנתון היסטורי-צבאי בהוצאת המחלקת להיסטוריה של צה"ל. כרכיו מתפרסמים בשתי סדרות, מאסף וסדרת נושא, ומגישים לקורא מחקרים רב-תחומיים אודות ההיסטוריה הצבאית במדינת ישראל.

"יסודות" קרם עור וגידים בשנת 2018, עת יצא לאור הגיליון הראשון. כעת אנו אוחדים ידינו בגיליון השלישי ורואים כיצד חזון הפך למציאות. המחלקה להיסטוריה של צה"ל הקימה את כתב העת במטרה לפרסם את מחקריה ולהרחיבם עבור הציבור הרחב ועבור העוסקים בתחום ההיסטורי-צבאי. אך יותר מכל עבור אלה שהמקצוע הצבאי הוא מנת חלקם, וזאת בהתבסס על דבריו של ההיסטוריון הבריטי הנודע מייקל הווארד: **"מלחמות העבר מהוות את בסיס הנתונים היחיד, שממנו לומדים אנשי הצבא, כיצד לעסוק במקצועם: כיצד לעשות זאת, וחשוב עוד יותר, כיצד לא לעשות זאת"**.² דברי הווארד הובאו בפתח לגיליון הראשון, ואנחנו מוצאים לנכון להדגישם שוב, כי הם נר לרגלינו.

1 סופר צרפתי ממוצא צ'כי. מצוטט אצל עמנואל סיון, מיתוסים פוליטיים ערביים. תל אביב: עם עובד, 1988, עמוד הכריכה הפנימי.

2 מייקל הווארד, "היסטוריה צבאית והיסטוריה של מלחמה", בתוך: העבר כפתח דבר – חשיבותה של ההיסטוריה לתחום העיסוק הצבאי. מארי וויליאמסון וריצ'רד הארט סינרייך (עורכים). בן שמן: מודן, 2014, עמ' 27.

כתב העת יסודות בהגיעו לגיליון השלישי, תוך שהגיליונות הרביעי והחמישי גם הם מתפתחים במקביל, הופך להיות מרכיב קבוע בכלים של המחלקה להיסטוריה ובנוף של ההיסטוריה הצבאית בישראל.

כתב העת "יסודות" גם הולך ומתפתח. בגיליון זה הצטרפה למערכת גם ועדה אקדמית המתווה את המסגרת לכתב העת ומגדירה את הסטנדרט הרצוי לפרסומים בו. הצטרפות הועדה האקדמית והכלת מנגנון בדיקה קפדני (ואנונימי) למאמרים, נועד לאפשר את הפיכת "יסודות" לכתב-עת שפיט ומוכר אקדמית.

בגיליון שלפניכם הצלחנו להרחיב את מעגל הכותבים ב"יסודות", ועל כך מודה אני לתא"ל (במיל') ד"ר מאיר פינקל, לפרופסור זכי שלום, למר יאיר אבן, ולמר שאול (סם) ברונפלד היקר, שהגישו את מאמריהם לכתב העת וזיכנו לפרסום. בנוסף לכך, בהתבוננות על הגיליון ניכר הגיוון בתקופות- ממלחמת העצמאות ועד מלחמת שלום הגליל, והגיוון בתחומים - אותות הצטיינות, נחיתה מהים, התמודדות חיל האוויר עם הגנ"א, מארב מצרי במלחמת יום הכיפורים, התפתחות חיל הרגלים וחיל השריון ועוד. בהתאם לכך, המאמרים מאפשרים למידה מגוונת ויכולים לאפשר שיח ברמות שונות.

כהרגלנו, אנו מזמינים את הקוראים להציע מאמרים לגיליונות הבאים.

ד"ר אלי מיכלסון
רמ"ח היסטוריה
צבא ההגנה לישראל

תוכן העניינים

5	הקדמה
8	מארב הקומנדו המצרי בין רומני לבלוזה אלון קדיש
26	הנחיתה בשפך האוּלִי - "מה עוד תבקשי מאיתנו מכורה?" שאול ברונפלד
68	פיתוח המענה לטילי הקרקע-אוויר ולתקיפת שדות תעופה ממלחמת ההתשה למלחמת יום הכיפורים, 1970-1973 מאיר פינקל
120	הדילמות האסטרטגיות והתפעוליות במלחמת המפרץ הראשונה והפתרונות להן שמעון גולן
158	מקומם היחסי של החי"ר והשריון בעקבות סיני: זאב אלרון
212	הדיונים לקראת מינוי משה דיין לרמטכ"ל - נובמבר-דצמבר 1953 - רקע, מהלכים ולקחים זכי שלום
258	עבודת הוועדות לאותות ההצטיינות של מלחמת העצמאות עפר דרורי
278	שתי טייסות מיג-17 סובייטיות: המשא ומתן הראשון בין מוסקבה לדמשק על הצבתן בסוריה בשנת 1956 יאיר אבן
320	סקירת ספרות - אזור הביטחון בדרום לבנון בעז זלמנוביץ